

Vlaanderen
is kansrijk opgroeien

Zelfevaluatie- instrument MeMoQ

Dimensie 4: Educatieve ondersteuning
gezinsopvang

Opgroeien

© 2025 Opgroeien – UGent – KU Leuven

Deze versie uit 2025 wijzigde alleen de lay-out van de originele brochure uit 2016.

Citeren uit het zelfevaluatie-instrument MeMoQ kan, mits correcte bronvermelding:

Declercq, B., Janssen, J., Daems, M., Hulpia, H., Van Cleynenbreugel, C., Laevers, F. & Vandenbroeck, M. (2016).

Zelfevaluatie-instrument MeMoQ. Brussel – Leuven - Gent: Opgroeien – KU Leuven- UGent.

Foto's: Caroline Boudry, VBJK

Inhoud

Wat staat er in het pedagogische raamwerk?	4
Waarover gaat het?	5
Hoe pak ik zo'n zelfevaluatie aan?	5
Een voorbeeld uit de praktijk	5
Stap 1: Verken via observatie	6
Stap 1: Verken via vragen	8
Stap 2: Stel vast	14
Stap 3: Onderneem actie	15

Wat staat er in het pedagogische raamwerk?

Vanuit hun exploratiedrang komen kinderen tot rijke ervaringen in verschillende ervaringsgebieden¹. Vertrekkend vanuit het tempo en de eigenheid van elk kind hanteren medewerkers een actieve en stimulerende begeleidingsstijl inzake het scheppen van een rijke en gevarieerde (spel)omgeving. Een dergelijke leef- en leeromgeving bevat alle elementen die nodig zijn om bij kinderen intens spel tot stand te brengen. Spel is voor de ontwikkeling van jonge kinderen onmisbaar. Medewerkers spelen in op en ondersteunen initiatieven van kinderen. Ze zetten kinderen aan om verder te exploreren. Zo spreken ze kinderen aan in hun zone van naaste ontwikkeling. Dat is het gebied waarin kinderen zich uitgedaagd voelen en zich aan de grens van hun mogelijkheden bewegen. Dat kan door eigen initiatief van kinderen, door inbreng van medewerkers of door de stimulans van andere kinderen. Zo komen sleutelervaringen tot stand.

(Pedagogische raamwerk, 2014, p. 22, www.kindengezin.be)

¹ ik en de ander, communicatie en expressie, lichaam en beweging en verkennen van de wereld.

Waarover gaat het?

Kinderen educatief ondersteunen betekent dat je het leren en de ontwikkeling van de kinderen stimuleert. Je hebt aandacht voor de ideeën, de initiatieven en het standpunt van de kinderen zelf en geeft hen hiervoor veel ruimte. Je breidt de leefwereld van kinderen ook uit via interacties en activiteiten. Het is belangrijk dat je hierbij een rijke en gevarieerde taal gebruikt, de kinderen veel spreekkansen geeft en goed inspeelt op de taaluitingen van de kinderen.

Hoe pak ik zo'n zelfevaluatie aan?

Hoe ondersteun ik kinderen op educatief gebied? Aan de hand van enkele stellingen krijg je daar een beter zicht op. Daarnaast zetten een paar vragen jou aan om over dit thema na te denken. Je hoeft het niet in deze volgorde te doen, je kan ook eerst de vragen beantwoorden en daarna de stellingen invullen.

De stellingen en vragen gaan over 'een actief stimulerende begeleiding' en over 'taalondersteuning'.

- **Actief stimulerende begeleiding:** je merkt op wat een kind nodig heeft en speelt er passend op in. Je daagt een kind uit om aan de grens van zijn kunnen bezig te zijn.
- **Taalondersteuning:** je gebruikt een correcte, rijke en gevarieerde taal, biedt veel spreekkansen aan kinderen en speelt in op hun taaluitingen.

 STAP 1: Verken	 STAP 2: Stel vast	 STAP 3: Onderneem actie
Hoe doe ik het?	Wat kan ik daaruit besluiten?	Hoe kan ik het nog beter doen?
Ik oordeel op basis van observaties of stellingen. Ik beantwoord een aantal vragen.	Ik geef een score. Ik ontdek mijn sterktes. Ik leer mijn aandachtspunten kennen.	Ik stel nieuwe doelen. Ik maak een actieplan. Ik evalueer mijn acties.

Meer informatie vind je in de handleiding vanaf pagina 17.

Een voorbeeld uit de praktijk

Onthaalouder Michèle wil stilstaan bij de dimensie educatieve ondersteuning en wil daarbij Mark, haar pedagogisch ondersteuner, betrekken. Met twee zie je immers meer dan alleen. Ze nodigt Mark hiervoor uit op donderdagvoormiddag tussen 10 en 12 uur. Ze spreekt af dat Mark haar tweemaal gedurende een half uur observeert: éénmaal tijdens een spelmoment en éénmaal tijdens het middagmaal. Mark noteert wat hij ziet en vult daarna de stellingen met de vierpuntschaal in. Vervolgens zal Michèle ook de stellingen rond educatieve ondersteuning voor zichzelf invullen. Nadien nemen ze de tijd om de resultaten te vergelijken, de sterktes te benoemen en van gedachten te wisselen. Op deze manier wordt duidelijk dat Michèle zowel tijdens het eetmoment als tijdens het vrij spel erg communicatief is met haar kinderen: er zijn heel wat leuke gesprekken en ook non-verbaal is er veel wederzijdse communicatie en plezier. Maar het wordt ook duidelijk dat Michèle tijdens vrij spel nog meer gericht kan inspelen op wat de kinderen doen dan nu het geval is. Dit geldt in het bijzonder voor Louise en Bilal, de twee oudste kinderen: hen extra uitdagen met een vraag, een nieuw speeltje aanbieden, een suggestie geven voor een andere activiteit,... Het zal ervoor zorgen dat ze ook tijdens het vrij spel geboeid blijven spelen. Zo zullen de kinderen bij onthaalouder Michèle nog meer worden uitgedaagd om nieuwe dingen te gaan ontdekken.

Stap 1: Verken via stellingen

1	Dit doe ik momenteel niet. Ik moet dat dringend verbeteren.
2	Dit kan beter. Ik heb nog veel ruimte om te verbeteren.
3	Dit zit goed. Ik heb nog wat ruimte om te verbeteren.
4	Dit is een echte kwaliteit van mij. Op dit vlak kan ik nauwelijks nog beter.

Actief-stimulerende begeleiding	1	2	3	4
Ik ben actief en enthousiast aanwezig bij de kinderen. Ik heb aandacht en interesse voor wat hen bezighoudt en geniet samen met hen van wat ze doen.				
Ik bevestig en moedig het spel, de nieuwsgierigheid en ideeën van de kinderen aan. Zo vergroot ik hun doorzettingsvermogen.				
Ik geef via impulsen en hints het spel van kinderen een nieuwe wending. Wanneer kinderen niet tot spelen komen of wanneer het spel dreigt stil te vallen, bied ik hen nieuwe uitdagingen aan.				
Ik voel goed aan wat de kinderen boeit en bezighoudt. Mijn tussenkomsten lokken heel wat ideeën, initiatief en communicatie uit bij de kinderen.				
Ik reageer op wat individuele kinderen zeggen en doen. Via praten, uitleggen, fysieke hulp ² en specifieke feedback bevorder ik het leren en begrijpen.				
Ik creëer zowel tijdens vrij spel als bij geleide activiteiten veel kansen voor kinderen om zelf te ontdekken en uit te proberen ³ . Hun keuzes worden gerespecteerd en ondersteund, waardoor ze meester blijven over hun (spel)situatie.				
Ik doe heel wat inspanningen om de verantwoordelijkheid, zelfredzaamheid en zelfstandigheid van de kinderen te maximaliseren.				
Ik betrek kinderen actief bij andere kinderen. Ik bevorder systematisch positieve interacties tussen kinderen. Ik geef kinderen heel wat kansen om van en met elkaar te leren, te spelen en te delen.				
Ik ondersteun kinderen consequent om zich te verplaatsen in anderen en ik betrek hen actief bij het oplossen van conflicten.				

² Bij tussenkomsten kan het gaan om verbale of fysieke hulp: iets duidelijk uitleggen, iets voordoen, iets verklaren zodat de kinderen de werkelijkheid beter begrijpen. Het kan ook gaan om kinderen uitdagen, denkactiviteit uitlokken, hints, vragen, linken leggen met vroegere ervaringen, wat ingebracht wordt door kinderen uitbreiden of uitweiden ...

³ Bv. door keuzes te voorzien en keuzes van kinderen te verwoorden en te respecteren, bewust ideeën uit te lokken bij kinderen, hen te stimuleren tot handelen, fouten toe te laten en niet te veroordelen ...

Stap 1: Verken via stellingen

1	Dit doe ik momenteel niet. Ik moet dat dringend verbeteren.
2	Dit kan beter. Ik heb nog veel ruimte om te verbeteren.
3	Dit zit goed. Ik heb nog wat ruimte om te verbeteren.
4	Dit is een echte kwaliteit van mij. Op dit vlak kan ik nauwelijks nog beter.

Taalondersteuning	1	2	3	4
Ik praat veel, in duidelijke en natuurlijke taal. Ik gebruik volledige en correcte zinnen.				
Ik ben expressief in mijn taalgebruik: tempowisselingen, toonhoogte, enthousiasme, gebaren, mimiek, klemtonen ...				
Ik gebruik een rijke en gevarieerde woordenschat. Ik benoem bedoelingen, gebeurtenissen, objecten, kleuren, vormen ... en gebruik daarbij veel verschillende woorden.				
Ik leg onbekende woorden en begrippen uit. Bijvoorbeeld door ze te linken aan woorden en ideeën die de kinderen al kennen.				
Ik vertel en verwoord mijn eigen handelingen en die van de kinderen.				
Ik bied kinderen veel spreekkansen en ik moedig taaluitingen aan (bv. via aangepaste vragen, commentaren, speelse opmerkingen, gesprekjes ...).				
Ik heb oog voor alle kinderen en ik stimuleer ook de communicatie bij kinderen die uit zichzelf weinig of niet praten.				
Ik ondersteun, herhaal en breid de communicatiepogingen van de kinderen uit en houd het gesprek op gang (bv. via verschillende soorten vragen, door speels te reageren, door extra vragen te stellen ...).				
Ik ondersteun de communicatie tussen de kinderen onderling en lok vaak gesprekjes tussen hen uit.				

Stap 1: Verken via vragen

De vragen zetten je aan tot nadenken, je hoeft niet op elke vraag een antwoord te geven. In de voorziene ruimte kan je in grote lijnen het resultaat noteren van je verkenning.

Een actief-stimulerende begeleiding

Exploratie stimuleren

Hoe zorg ik ervoor dat ik lang actief én aandachtig aanwezig ben bij het spel of de activiteiten van de kinderen?

Wanneer speel ik mee met de kinderen? Waarom vind ik dit belangrijk? En hoe vaak is dit op hun ooghoogte? Hoe zorg ik dat ik 100% met mijn gedachten bij het spel van de kinderen blijf? Wat is mijn rol in het spel van kinderen? Hoe ondersteun ik de ontplooiing van de kinderen? Wat gebeurt er met het spel als ik niet (meer) meespeel?

Hoe verrijk ik het spel van ieder kind?

Met welke spelimpulsen verrijk ik het spel van de kinderen? Wat doe ik als het spel stilvalt of als er kinderen ronddwalen in de ruimte? Hoe ga ik om met kinderen die (vaak) niet spontaan (mee)spelen? Hoe geef ik kinderen meer uitdagingen? Hoe heb ik daarbij aandacht voor de ervaringsgebieden⁴? Hoe zorg ik voor spelprikkels en boeiende ervaringen bij baby's? Hoe slaag ik erin om 'schoolrijpe' kinderen een langere tijd te boeien? Wanneer kom ik bewust niet tussen in het spel van de kinderen? Welke spelprikkels geef ik bij groepsmomenten, routines, overgangsmomenten ...? Welke vragen stel ik om kinderen aan het denken te zetten? Hoe sluit ik aan bij de dagelijkse ervaringen en leefwereld van de kinderen? In welke mate plaats ik hen voor (dagdagelijkse) problemen en zoeken we samen naar oplossingen?

Hoe zorg ik ervoor dat een kind doorzet? Doe ik dit via bevestiging en aanmoediging?

Wanneer moedig ik individuele kinderen aan bij activiteiten en de inspanningen die ze ervoor doen? Staat dit los van het eventuele resultaat? Wat is het effect ervan op kinderen? Zorgt mijn feedback ervoor dat kinderen beter begrijpen of presteren en/of dat ze langer betrokken bezig zijn? Hoe geef ik kinderen individuele en specifieke feedback? Merk ik ook de kinderen op die niet (zo) actief zijn? Hoe begeleid ik hen? Hoe voorzie ik ook voor die kinderen zinvolle activiteiten?

⁴ Ik en de ander, communicatie en expressie, lichaam en beweging en verkennen van de wereld.

Aandacht hebben voor het kindperspectief

Hoe lok ik ideeën en initiatieven uit bij een kind? En hoe speel ik hierop in?

Hoe hou ik rekening met wat de kinderen willen? Hoe stem ik de activiteiten af op de individuele noden van ieder kind? Hoe speel ik in op onverwachte situaties en doe ik daar iets boeiend voor kinderen mee? Hoe flexibel begeleid ik activiteiten? Wat doe ik als een kind niet langer geïnteresseerd is? Hoe reageer ik als de kinderen afwijken van het doel dat ik zelf voor ogen had? Hoe vaak gebeurt het dat activiteiten een onverwachte verloop kennen door de inbreng van de kinderen? Hoe kunnen de kinderen de richting en het verloop van een activiteit of gesprek bepalen of aanpassen? Welke invloed hebben kinderen op het tempo van de activiteiten?

Hoe ondersteun ik de autonomie en zelfstandigheid bij de kinderen?

Hoe krijgen kinderen verantwoordelijkheid? Hoe zorg ik ervoor dat ze zelf de dingen in handen kunnen nemen? Wat mogen ze zelf doen? Hoe ga ik om met 'fouten'? Welke keuzes bied ik hen doorheen de dag? Waarover kunnen de kinderen zelf beslissen? Hoe zorg ik ervoor dat hun keuzes gerespecteerd worden? Hoe zorg ik ervoor dat baby's ook keuzes kunnen maken? Hoe verwoord ik de keuzes van de kinderen, en praat ik hierover met hen? Voor welke praktische zaken zijn ze mee verantwoordelijk? Hoe zorg ik dat groepsmomenten en routines (zoals eet-, zorg-, overgangs- en slaapmomenten) bewuste leer- en ontwikkelingsmomenten zijn voor de kinderen?

Relaties tussen de kinderen bevorderen

Hoe stimuleer ik interacties tussen kinderen?

Hoe reageer ik op spontane interacties tussen kinderen? Wanneer laat ik geen interacties tussen kinderen toe? Hoe zorg ik ervoor dat kinderen elkaar leren kennen? Hoe zet ik individuele kinderen op een positieve manier in de kijker? Horen de kinderen positieve opmerkingen over zichzelf en de anderen? Hoe geef ik aandacht aan de spontane interacties tussen kinderen? Hoe bevorder ik spontane interacties en zorg ik dat er meer kinderen bij betrokken worden?

Ingevuld door (functie):

Datum van afname: / /

Naam opvang:

Hoe zorg ik dat kinderen van elkaar kunnen leren?

Wat leren de kinderen van elkaar in mijn leefgroep? Wat is mijn rol hierin? Hoe stimuleer ik gesprekken tussen de kinderen? Hoe zorg ik dat kinderen ideeën met elkaar kunnen delen? Waar en wanneer praten kinderen het liefst en het vaakst met elkaar? In welke activiteiten leren kinderen van elkaar? Hoe stimuleer ik kinderen om samen te spelen en te delen?

Hoe help ik kinderen om zich in anderen te verplaatsen?

Verwoord ik de gevoelens, ideeën en intenties van de kinderen? Welke rol geef ik de kinderen bij het oplossen van conflicten? Hoe doe ik dit bij baby's? Hoe ga ik om met terugkerende conflicten? Hoe leer ik de kinderen respectvolle omgangsvormen aan?

Taalondersteuning

Hoe (vaak) praat ik met de kinderen?

Komen de kinderen de hele dag door in aanraking met taal? Wanneer is het vaak stil? Wanneer wordt er veel gepraat? Hoe expressief ben ik in mijn taalgebruik (mimiek, intonatie ...)? Welk effect heeft dit op de kinderen? Gebruik ik verschillende manieren van communiceren? Wanneer articuleer ik woorden of krijgen begrippen of woorden extra aandacht? Benadruk ik soms bewust wat ik zeg (door mijn spreektempo, volume en stemhoogte aan te passen)?

Ingevuld door (functie):

Datum van afname: / /

Naam opvang:

Hoe 'natuurlijk' praat ik met de kinderen?

Hoe spreek ik de kinderen aan? Praat ik op een zachte, uitnodigende toon? Praat ik in 'spreektaal'? Waarover gaan de gesprekken? Hoe beschrijf ik wat er hier-en-nu gebeurt bij mijzelf én bij hen (wat er gedaan, gezien, gehoord, gevoeld, ervaren of beleefd wordt)? Leg ik het dagverloop uit? Hoe lok ik klanken bij baby's uit? Imiteer ik de geluiden van baby's? Leg ik uit waarom ik iets doe en waarom er iets gebeurt? Zijn mijn gesprekjes met de kinderen echte dialogen?

Taal bij kinderen uitlokken

Hoe zorg ik ervoor dat kinderen op hun gemak zijn om te spreken?

Hoe stel ik kinderen op hun gemak zodat ze durven babbelen? Hoe ondersteun ik taalgebruik bij kinderen die weinig verbaal of terughoudend zijn? Wat doe ik als ik kinderen echt niet versta of als hun (uit)spraak onduidelijk is? Slaag ik erin de (non-verbale) communicatiepogingen van de kinderen juist te interpreteren en hier gepast op te reageren? Hoe kom ik vanuit die pogingen tot echte gesprekjes? Hoe stimuleer ik het taalgebruik en -begrip van alle kinderen?

Hoe speel ik in op de spontane communicatiepogingen van een kind?

Hoe nodig ik een kind uit tot een levendig en geanimeerd gesprek? Slaag ik erin om kinderen de leiding te laten nemen in het gesprek? Lukt het om een-op-eengesprekjes of groepsgesprekken te voeren met kinderen over zaken die ze zelf aanbrengen? Sluiten mijn reacties aan bij de opmerkingen van de kinderen? Hoe hou ik het gesprek met de kinderen op gang? Hoe communiceren de kinderen non-verbaal met mij en met elkaar?

Ingevuld door (functie):

Datum van afname: / /

Naam opvang:

Hoe nodig ik elk kind uit om taal actief te gebruiken?

Wie is er het meest aan het woord, de kinderen of ik? Wat is bij mij de balans tussen spreken en luisteren? Is dit anders bij baby's en peuters? Hoe moedig ik baby's en peuters aan om zich uit te drukken? Hoe zorg ik ervoor dat de gesprekjes aansluiten bij de leefwereld van de kinderen? Welke kans(en) geef ik de kinderen om te vertellen?

Hoe stimuleer ik kinderen om vaak en veel met elkaar te praten?

Slaag ik erin om kinderen met elkaar te laten praten en te doen luisteren? Hoe worden groepsmomenten echte gespreksmomenten? Waarover praten kinderen het meest? Waar en wanneer is dat? Hoe kom ik tussen waardoor de gesprekken uitbreiden?

Taal van kinderen verrijken

Hoe rijk is mijn taalgebruik?

In hoeverre gebruik ik synoniemen, andere zinsconstructies, andere begrippen? Lukt het me om aan te sluiten bij de interesses en gebeurtenissen die leven bij kinderen? Hoe laat ik kinderen nieuwe woorden en begrippen ontdekken? Gebruik ik vaak specifieke woorden en leg ik die dan uit? Geef ik uitleg bij taken en activiteiten (leg ik uit waarom ik iets doe?) Verwerk ik deze nieuwe kennis (woordjes, begrippen ...) in het spel of de activiteiten van de kinderen?

Ingevuld door (functie):

Datum van afname: / /

Naam opvang:

Hoe breid ik de woordenschat van kinderen uit?

Hoe help ik kinderen bij het verwoorden? Vat ik regelmatig samen wat de kinderen me vertellen? Hoe doe ik dit bij baby's? Voeg ik woorden toe aan wat kinderen zeggen of doen? Hoe introduceer ik moeilijke of nieuwe woorden? Hoe zorg ik ervoor dat kinderen die woorden begrijpen en onthouden? Link ik nieuwe woorden en ervaringen aan begrippen die de kinderen al kennen? Benoem ik ook abstracte begrippen (intenties, gevoelens ...)? Hoe gebruik ik routineactiviteiten om nieuwe woorden te introduceren? Hoe reageer ik op kinderen die woorden en begrippen fout gebruiken?

Hoe hou ik het contact met individuele kinderen vast en hoe breid ik dat uit?

Hoe ondersteun ik hun communicatiepogingen en hoe zorg ik ervoor dat dit vaker gebeurt? Voer ik vaak individuele gesprekjes met de peuters? En met de baby's? Hoe verwoord ik wat kinderen denken? In hoeverre vul ik aan wat kinderen (onvolledig) zeggen? Met welke kinderen loopt het contact goed? Met welke kinderen loopt het minder goed? Waar heeft dit mee te maken? Wat doe ik hieraan?

Ingevuld door (functie):

Datum van afname: / /

Naam opvang:

! Stap 2: Stel vast

Hoe beoordeel ik de educatieve ondersteuning van kinderen in mijn opvang?

Ik geef een score van 1 tot 10. Ik baseer me hiervoor op de stellingen en/of vragen uit stap 1.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Waarom geef ik deze score?

Wat zijn de sterktes en wat zijn de aandachtspunten voor de educatieve ondersteuning van de kinderen in de mijn opvang?

Wat zijn de sterktes? Wat in mijn aanpak draagt bij tot educatieve ondersteuning? Wat vind ik goed in mijn aanpak? Waar ben ik trots op?	Wat zijn de aandachtspunten? Wat in mijn aanpak staat educatieve ondersteuning in de weg? Wat vind ik minder goed in mijn aanpak? Waarover maak ik me zorgen?

Zijn er toevalligheden, externe omstandigheden of factoren eigen aan het/de kind(eren) die deze vaststellingen mee verklaren? Welke?

→ Stap 3: Onderneem actie

Het doel is bereikt. De ondernomen actie heeft geleid tot het gewenste resultaat.

Het doel is niet (helemaal) bereikt. De ondernomen actie heeft niet geleid tot het gewenste resultaat. Er is nieuwe actie nodig.

Doel

Ik/we wil(len) ervoor zorgen dat:

Ik/we onderne(e)m(en) daarvoor deze stappen:

Evaluatie

Datum:

Doel

Ik/we wil(len) zorgen dat:

Ik/we onderne(e)m(en) daarvoor deze stappen:

Evaluatie

Datum:

Ingevuld door (functie):

Naam opvang:

Datum van afname: / /

Doel

Ik/we wil(len) ervoor zorgen dat:

Ik/we onderne(e)m(en) daarvoor deze stappen:

Evaluatie

Datum:

Doel

Ik/we wil(len) zorgen dat:

Ik/we onderne(e)m(en) daarvoor deze stappen:

Evaluatie

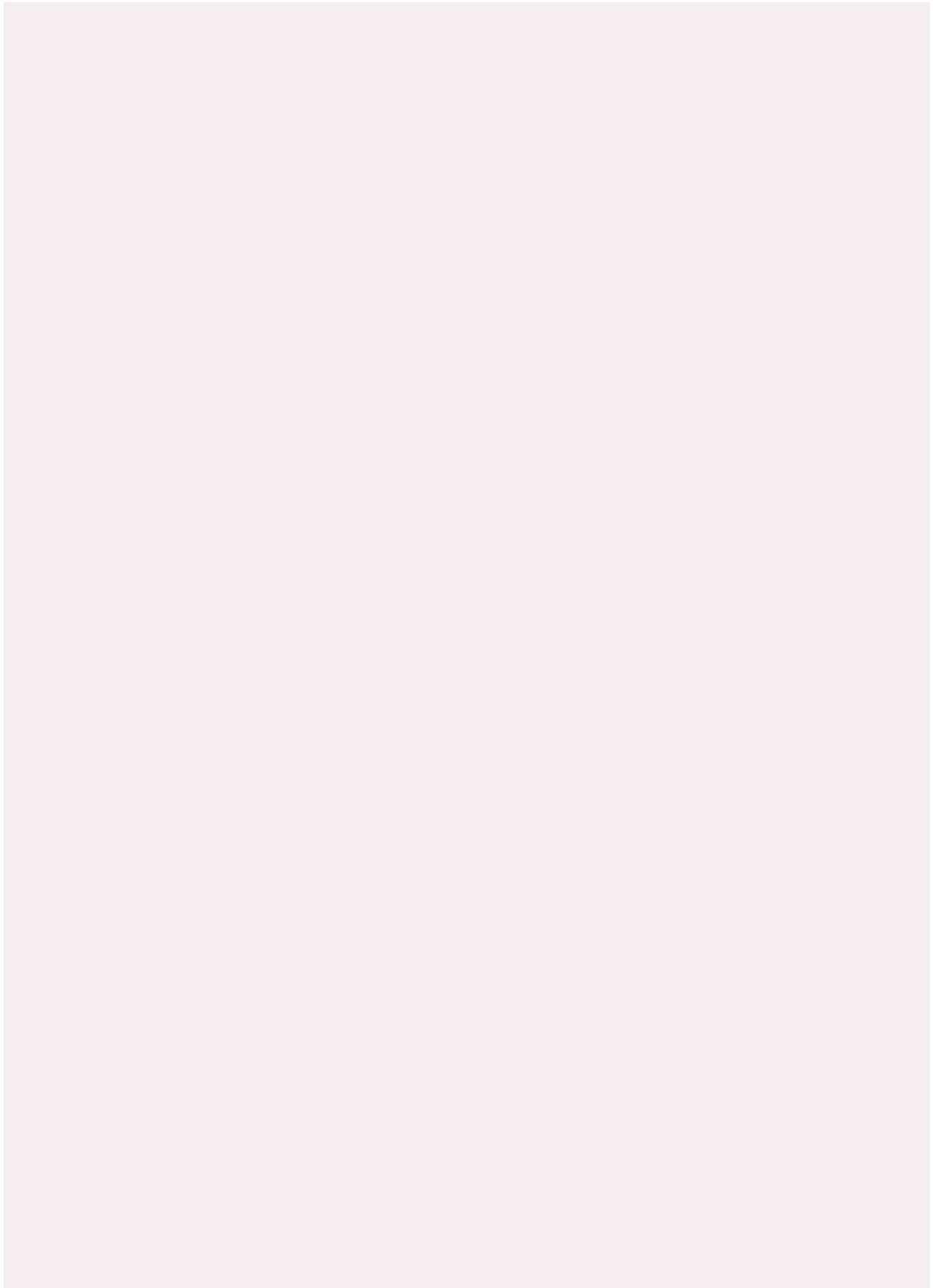
Datum:

Ingevuld door (functie):

Datum van afname: / /

Naam opvang:

Ruimte voor eigen notities (bv. plan van aanpak en planning)

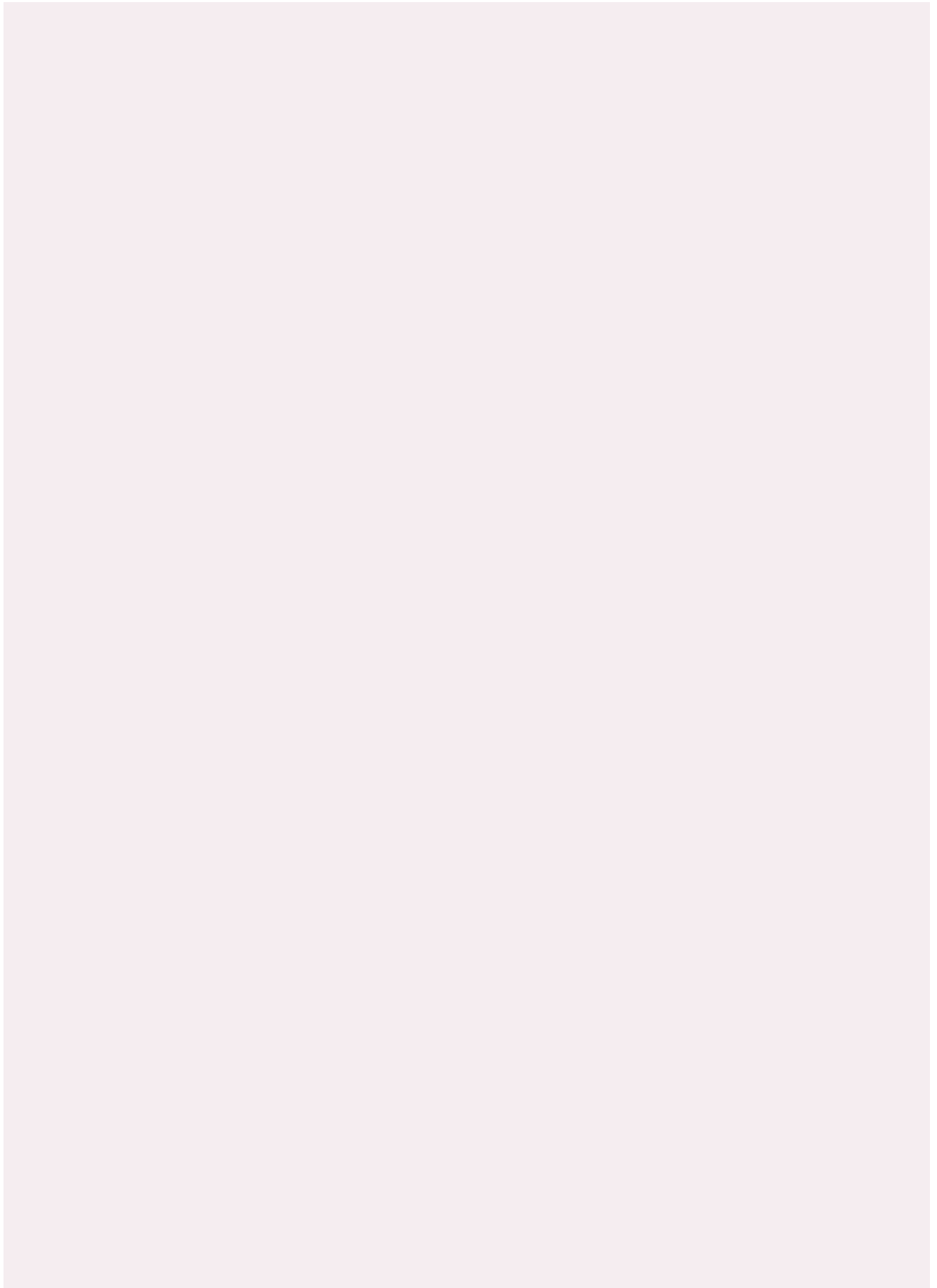

Ingevuld door (functie):

Datum van afname: / /

Naam opvang:

Ruimte voor eigen notities (bv. plan van aanpak en planning)

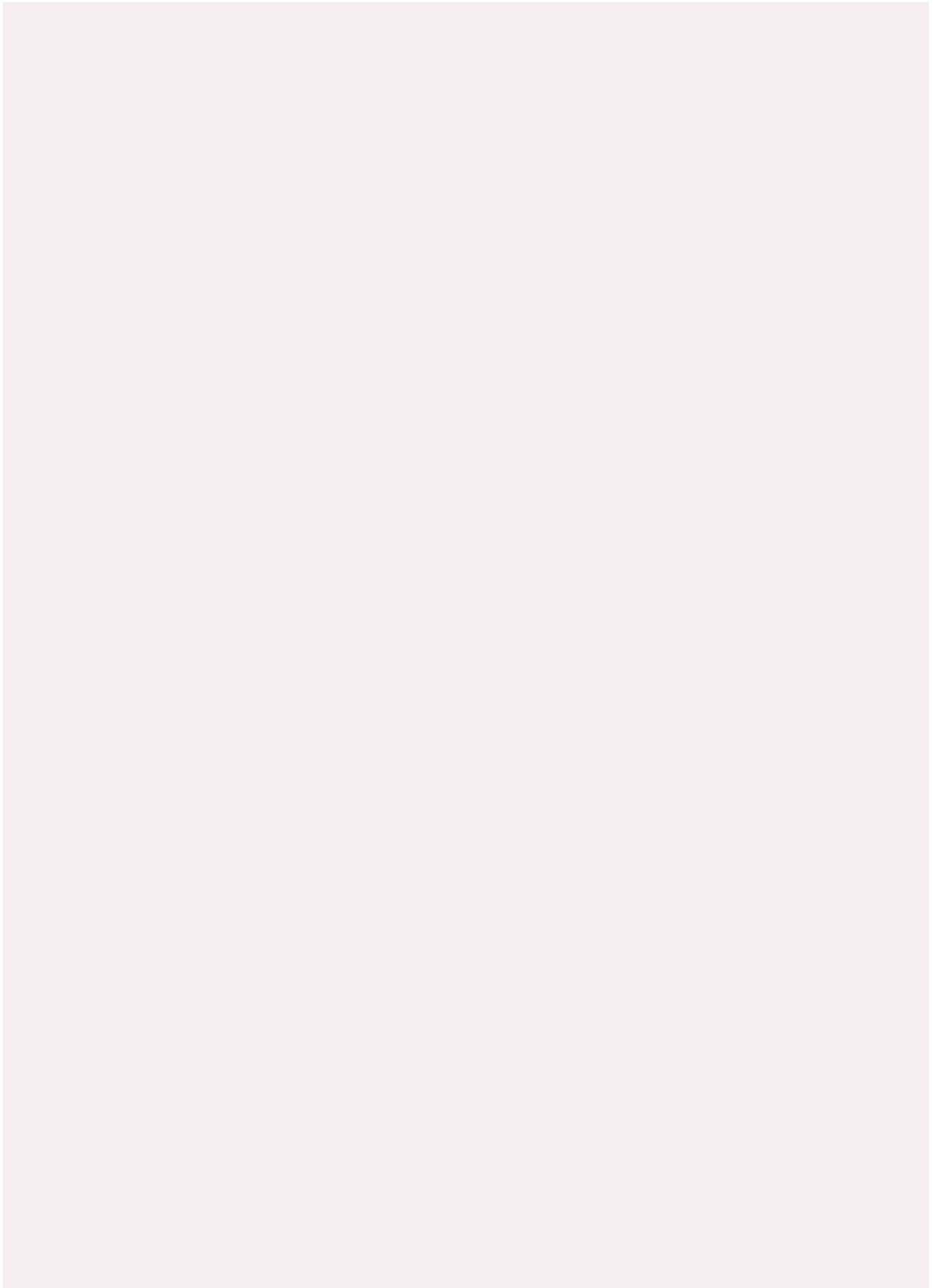

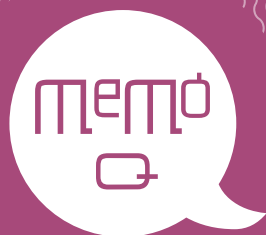
Ingevuld door (functie):

Datum van afname: / /

Naam opvang:

Ruimte voor eigen notities (bv. plan van aanpak en planning)

Opgroeien

Hallepoortlaan 27 | 1060 BRUSSEL

opgroeien.be

Kind en Gezin-Lijn: 078 150 100

Volg ons op

